

Grūti elpot...

Aleksandra Ostrovska komēdija "Arī gudrinieks pārskatās" Nacionālajā teātrī Gruzdova versijā liek sajūst nospiedošu bezcerību arī mūsdienās, arī Latvijā.

■ DENISS HANOVS

Viņš auga ģimenē, kurā līdzekļu vēl pietika humanitārai izglītībai, kas gan nesolīja nekādus dzižus ienākumus darba tirgū, kur stūrgalvīgi pieprasīja juristus un ekonomistus. Tomēr arī talants labi runāt, vēl labāk rakstīt un brīžiem iestarpināt kāda antika varoņa vārdu var noderēt kādam politikim vai ministram.

Tātad cerība izsisties pastāv – jāzina, kā sākt vai, labāk – ar ko sākt, jo tieši tie tur, augšā, principā nepamatojamos posteņos ar sekretāru uzrakstītiem fiktīviem maģistra darbiem lemj par tavu nākotni, lemj haotiski, neparedzami, nejauši pieņemot lēmumus, bet zinot, ka jāiet pakāpeniski, vēl jāpavēro, vēl jāpārbauda, vēl jāpiespiež kalpot un smaidīt, pie tam smaidīt tik plati, lai neviens nenojaustu līdz nepazīšanai nogrimētas bailes no nejaušības blakusparādībām – nelemt, bloķēt, apšaubīt, pēkšņi neizskaidrojami pasludināt par aizdomīgu. Karjeras patoloģijā tik plats un neīsts smaidis ilgstoši var izraisīt elpošanas problēmas – visai drīz no saskarsmes ar tavu karjeru būs aizvien grūtāk elpot.

Mihaila Gruzdova uzvestās Ostrovska komēdijas "Arī gudrinieks pārskatās" (luga ar lieliem panākumiem pirmo reizi uzvesta 1868. gada 1. novembrī) versija ir tik ļoti aktuāla, ka tieši aktualitātē slēpjas lielākais risks iestudējuma distances saglabāšanai no Latvijas ziņu aģentūru plūsmas. Dažreiz galvenās lomas izpildītājs, jauns, emocionāli un ķermeniski ārkārtīgi plastisks teksta pustoņu meistars Artuss Kaimiņš riskēja pārtapt par tautas tribūnu, kas no skatuves ar pilsonisku sarūgtinājumu sadalīja plaukas zālē sēdošajiem politiķiem, kas apsēdās savos krēslos pēdējā brīdī, lai mēs uz brīdi aizmirstu, kura pirmizrāde tā ir – Zatlēra un Āboltiņas vai tomēr Gruzdova un Ostrovska. Tieši bezcerība dzen jaunekli Glumovu pa karjeras kāpnēm,

GUNĀRA JANAIŠA FOTO

Lomās Dita Lūriņa un Artuss Kaimiņš.

kas nav ieelļots eskalators, spējīgs uznest līdz premjera amata virsotnēm nezināmu jaunekli bez augstākās izglītības. Glumovam, tāpat kā vairākumam no mums, nav pieejas šādiem brīnumeskatoriem, kuri neapstājas diplomu priekšā, bet neredzami, eleganti un lietišķi nes dažus pāri daudziem uz nepelnītu un nepiemērotu pesteni.

Glumovs ir psihoanalīzes upuris laikmetā pirms Freida – viņa dienasgrāmata kā psihoterapeitisks līdzeklis ar saukli "ārstējam mājās!" ir sabiedrības riebuma uzlējums, kuru iedzert un nesaīnēties var tikai pats autors. A. Kaimiņš, šķiet, bija vienīgais no izcilā aktieru sastāva, kam plastisks, ekspresīvs, ķermenisks teātris, kas atrod virkni citējumu Gruzdova režijas rokrakstā, ir ne tikai pa spēkam, bet arī ir aktiera dabas daļiņa.

Pārējo vīriešu lomu izpildītāji, kaut arī pieder pie Nacionālā teātra trupas meistariem un lideriem, bija iespiesti savu karikatūrisko, hrestomātisko lomu šaurajā tērpā, kurā komiskais bija plakans, smieklus, nevis pārdomas izraisošs, filigrāni izpildīts, bet shematiski novājināts.

Diemžēl realitātē tieši bagātie onkuļi Mamajevi, bet vēl jo vairāk konservatīvi grafomāni, kas iestājas par pareizām viņu noteiktām un atlasītām vērtībām, kā arī galma liberāli opozicionāri, kuru vietu mūsdienā Latvijā ieņem virkne pašpasludinātu universālas daiļrunības ekspertu, tur savās rokas Glumovu karjeras, bet ne tikai – viņi spēj ekspluatēt to dotības, var salauzt viņu pašcieņu, veidot nemitīgas reformu, pārmaiņu, monitoringu izraisītas eksistenciālas nevajadzīguma un šķietamas apalīcības bailes.

VĒRTĒJUMS

Režija

Scenogrāfija

Kostimi

Režisors ir lielisks mazaikais veidotājs – viņa rokraksts ir sinkrētisks, vairākas tradīcijas un risinājumus apvienojošs. Glumova ķermenis ir vienlaikus gan embrijs mātes klēpī, kurā divdesmitgadiņš stalts jauneklis vēl joprojām cer paslēpties no karjeras izraisītajiem krampjiem, gan lēle, kuras kustību stūrainība vai apaļi elastīgas formas ļauj īstenot izrādes auduma faktūras straujās pārmaiņas – Bēthovena sonāte un "Kamene" it kā ienāk jauneklā esamībā un sagatavo viņa krišanu – nozagtā dienasgrāmata publikota 19. gs. Krievijas "Kas Jauns" vai "Privātā Dzīvē", un pat bez glancētām fotogrāfijām priekšplānā izvirzījās bezgaisa telpa, kurā plaukst radu būšana, vecu dāmu aizliegtās tieksmes pēc jauneklū svaigās miesas, augstos amatos esošu "ļoti svarīgu kungu" murgainas vizijas par augstāko ierēdņu algas paaugstināšanu, ko bez šaubām kāds eksperts var attaisnot – par tādu ir piedāvāts kļūt Glumovam.

Sieviešu lomu spektrā tikai atraitne Turusina (Inga Misāne) šaprata, cik bīstama ir pārāk liela distance no komiskā tēla, un bija apburoša savā "postizvirtības" laikmeta dievbijībā, tabakas šņaukšanā un mistisko zīmju meklēšanā. Vai arī mēs nemeklējam zīmes jaunai, labākai dzīvei, ko sola mūsdienu Manefas (Astrīda Kai-riša) jeb sievietes un vīri, "kas zilē un pareģo", kā to aprakstīja pirms simt piecdesmit gadiem Ostrovskis?